

آداب و رسوم کفن و دفن در چین

نویسنده: ژون شان*

مترجم: جعفر راثی تهرانی

مراسم کفن و دفن در جوامع چینی بسیار جدی گرفته می‌شود و سوزاندن جسد به‌طور سنتی غیرمعمول است. برگزاری مراسم تدفین به طرز نامناسب می‌تواند بد اقبالی و مصیبت و بلا برای بازماندگان به بار بیاورد. تشریفات لازم تا اندازه‌ای به سن و سال شخص متوفی و نحوه جان سپردن و نیز جایگاه اجتماعی و وضعیت تأهل او بستگی دارد.

بر اساس رسم چینی‌ها، شخص بزرگسال نباید به فرد کم سن و سال‌تر از خود احترام بگذارد. بنابراین، چنانچه مرد جوان مجردی فوت نماید، نمی‌توانند جسد او را به منزلش ببرند، بلکه او را به مؤسسه تدفین منتقل می‌کنند و در آنجا می‌گذارند. والدین او هم نمی‌توانند برای پسر خود مراسم دعا خوانی برگزار کنند. متوفی که مجرد بوده است، فرزندی هم نداشته تا مراسم دعا برایش برگزار کند (به همین دلیل جنازه‌اش به منزل برده نمی‌شود). اگر نوزاد یا بچه‌ای بمیرد، برای او مراسم تدفین اجرا نمی‌گردد، کودک بی‌سروصدا به خاک سپرده می‌شود.

مراسم تدفین افراد مسن باید به صورت مشخصی اجرا شود و نشان‌دهنده توجه و احترام مناسبی باشد. اجرای مراسم باید متناسب با جایگاه اجتماعی و سن و سال متوفی و غیره باشد، حتی اگر خانواده‌اش مجبور شوند برای برگزاری آن پول قرض بگیرند.

تدارک مراسم کفن و دفن اغلب قبل از مرگ شخص آغاز می‌شود. اگر او در بستر مرگ باشد، از طرف خانواده تابوتی برایش سفارش داده می‌شود.

بر اساس رسم چینی‌ها، شخص بزرگسال نباید به فرد کم سن و سال‌تر از خود احترام بگذارد. بنابراین، چنانچه مرد جوان مجردی فوت نماید، نمی‌توانند جسد او را به منزلش ببرند، بلکه او را به مؤسسه تدفین منتقل می‌کنند و در آنجا می‌گذارند.

تابوت سنتی چینی‌ها به شکل مکعب مستطیل با سه برجستگی روی آن است. ولی در حال حاضر استفاده از تابوت‌های مدل غربی مرسوم‌تر است. تابوت‌ها را شخصی تهیه می‌کند که مسئولیت برگزاری همه مراسم تدفین را به عهده دارد. وقتی در خانواده‌ای مرگی اتفاق می‌افتد، تمام مجسمه‌های ایزدی^۱ را با کاغذ قرمز می‌پوشانند (تا در معرض جنازه یا تابوت نباشد) و نیز

آینه‌ها را دور از دید قرار می‌دهند، زیرا عقیده دارند هرکسی تصویر تابوت را در آینه ببیند، به زودی مرگ به سراغ خانواده‌اش خواهد آمد. از آستانه در ورودی پارچه سفید رنگی آویزان می‌کنند

و یک گانگ^۲ در سمت چپ در ورودی (برای مرد در حال احتضار) و یا در سمت راست (برای زن در حال احتضار) قرار می‌دهند.

جسد را قبل از قراردادن در تابوت با حوله^۳ نم داری تمیز می‌کنند و به آن پودر تالک می‌پاشند. بهترین لباس‌هایش را به او می‌پوشانند (بقیه^۴ لباس‌های او را می‌سوزانند و مصرف نمی‌کنند) سپس اگر در خانه باشند جنازه را روی حصیر و اگر در مزرعه باشند روی علف یا یونجه^۵ خشک می‌گذارند. لباس جسد کامل است، حتی کفش یا پاپوش هم دارد. متوفی اگر زن باشد آرایش نیز می‌شود. اما لباس قرمز به او نمی‌پوشانند، زیرا موجب می‌شود که جسد به شبیح تبدیل شود. رنگ لباس‌های مورد استفاده عبارتند از: سفید، سیاه، قهوه‌ای یا آبی. صورت جنازه را قبل از قراردادن در تابوت با پارچه^۶ زرد رنگ و بدنش را با پارچه‌ای به رنگ آبی روشن می‌پوشانند.

شب زنده‌داری (در کنار جنازه)

در صورتی که شخص در منزل جان داده باشد، تابوت را در جای مخصوص خود قرار

رسم است که بستگان نسبی و عروس‌ها برای ادای احترام و وفاداری خود به شخص متوفی در عزاداری او گریه و شیون کنند، به ویژه اگر ثروت قابل ملاحظه‌ای از او به جا مانده باشد، صدای شیون بلندتر خواهد بود.

می‌دهند و اگر در خارج از خانه باشد، آن را در حیاط یا محوطه بیرون از خانه می‌گذارند. تابوت را در جایی به ارتفاع تقریبی ۳۰ سانتیمتر از زمین روی دو چهارپایه، طوری قرار می‌دهند که سر متوفی به طرف داخل خانه باشد. روی تابوت را معمولاً حلقه‌های گل، هدایا و عکس یا نقاشی از چهره^۷ او می‌گذارند.

در مراسم شب زنده‌داری، در تابوت را (با میخ) نمی‌بندند. مقداری غذا به نشانه^۸ پیشکش به مرده در برابر تابوت می‌گذارند و شانه^۹ سر متوفی را به دو نیمه می‌شکنند؛ یک نیمه را در تابوتش می‌گذارند و نیمه دیگر نزد خانواده‌اش می‌ماند.

در مراسم شب زنده‌داری افراد خانواده از به کار بردن جواهر آلات و پوشیدن لباس قرمز خودداری می‌کنند، زیرا قرمز نشانه^{۱۰} شادمانی است. مرسوم است فرزندان و نوه‌های متوفی تا ۴۹ روز از فوت او موی سر خود را کوتاه نمی‌کنند، هرچند این رسم اکنون تنها در نسل قدیمی‌تر چینی‌ها رعایت می‌شود. همچنین رسم است که بستگان نسبی و عروس‌ها برای ادای احترام و وفاداری خود به شخص متوفی در عزاداری او گریه و شیون کنند، به ویژه اگر ثروت قابل ملاحظه‌ای از او به جا مانده باشد، صدای شیون بلندتر خواهد بود.

افراد خانواده متوفی باتوجه به موقعیت خود در نظام خانواده دور تابوت جمع می‌شوند. لباس هرکسی به رنگ مخصوصی خواهد بود: فرزندان و عروس‌ها (به نشانه^{۱۱} اندوه شدید) سیاه می‌پوشند. لباس نوه‌ها و نتیجه‌ها به ترتیب به رنگ آبی و آبی روشن است. دامادها لباس‌های روشن‌تری از

قبیل سفید می‌پوشند، زیرا غریبه محسوب می‌شوند. فرزندان و عروس‌ها کلاه‌های متصل به لباس از جنس پارچه‌گونی بر سر دارند. پسر ارشد متوفی کنار شانه چپ او و همسر متوفی کنار شانه راست او می‌نشینند. بستگانی که با تأخیر به مراسم می‌رسند باید با حرکت روی زانوها به تابوت نزدیک شوند.

در پای تابوت یک میز محراب قرار داده می‌شود که روی آن عود و شمع سفید روشنی می‌گذارند. در مراسم شب زنده‌داری، پی‌در پی عود کاغذی و اسکناس نذری سوزانده می‌شود (به منظور اینکه شخص در گذشته در زندگی پس از مرگ درآمد کافی داشته باشد). مهمانان به نشانه احترام باید به نیت متوفی عود روشن کنند و به بازماندگانش تعظیم نمایند. اهدای پول نیز یکی از نشانه‌های احترام به خانواده عزادار است، بنابراین صندوقی برای جمع‌آوری اعانه تهیه می‌شود که در ضمن به بازماندگان در هزینه مراسم کفن و دفن کمک می‌کند.

در طول اجرای این مراسم گروهی در حال قمار کردن در حیاط جلویی خانه متوفی مشاهده می‌شوند، زیرا جنازه نیاز به مراقبت دارد و قماربازی باعث بیدار ماندن حاضران (نگهبانان جنازه) در این مدت می‌شود و همچنین به کاستن غم و اندوه شرکت‌کنندگان در مراسم کمک می‌کند. مدت زمان مراسم شب‌زنده‌داری به وضع مالی خانواده بستگی دارد. اما باید حداقل یک شبانه روز باشد تا برای دعاخوانی زمان کافی وجود داشته باشد. در حالی که تابوت در خانه (یا محوطه) است، یک راهبی، شبانه متون مقدس بودایی یا تائویی را ترنم خواهد کرد. چینی‌ها عقیده دارند قبل از اینکه روح شخص در گذشته اجازه پیدا کند در زندگی پس از مرگ مستقر شود، باموانع بسیار و حتی عذاب و شکنجه مواجه می‌شود (به دلیل گناهانی که در این دنیا مرتکب شده است). دعا خواندن و ترنم متون مقدس و اجرای مراسم توسط راهبان، گذرگاه او را در راه بهشت هموارتر می‌سازد. این دعاخوانی‌ها به همراه نواختن سازهای گانگ، فلوت و ترومپت صورت می‌پذیرد.

مراسم تشییع جنازه

وقتی مراسم خواندن دعا به اتمام رسید، صدای شیون عزاداران به اوج خود می‌رسد و در تابوت را با کوبیدن میخ می‌بندند (به نشانه جدا شدن مرده از زنده‌ها). برای حفاظت جنازه از آسیب ارواح خبیثه، به تابوت کاغذهای مقدس زرد و سفید می‌چسبانند. در هنگام میخ‌کوبی و بستن در تابوت، حاضران روی خود را از آن برمی‌گردانند، چون نگاه کردن به تابوت در این وضعیت شگون ندارد. سپس با قطعه چوبی که به تابوت بسته شده است، آن را از خانه خارج می‌سازند، در حالی که سر متوفی به طرف جلو باشد (حمل تابوت داوطلبانه بسیاری دارد، زیرا دعای خیر و حمایت متوفی را نصب آنان می‌کند).

تابوت را مستقیماً به گورستان نمی‌برند، بلکه ابتدا آن را در کنار جاده‌ای نزدیک خانه روی زمین می‌گذارند و دوباره برای متوفی دعا می‌خوانند و کاغذهایی به اطراف پراکنده می‌سازند. در

بیشتر موارد تابوت را در یک نعش کش می گذارند تا مسافتی در حدود ۱/۵ کیلومتر را به آرامی طی کند (به ندرت حمل تابوت بدون نعش کش انجام می پذیرد)، در حالی که پسر ارشد متوفی و بقیه اعضای خانواده به تبعیت از او، سر خود را به نعش کش تکیه داده اند و آن را همراهی می کنند.

اگر تعداد وابستگان زیاد باشد، پارچه سفیدی آنان را به نعش کش متصل می کند. ترتیب قرار گرفتن افراد در مراسم تشییع براساس موقعیت آنان در خانواده است. به وسایط نقلیه ای که نعش کش را همراهی می کنند، پارچه سفیدی می بندند یا اینکه قطعه کاغذ سفیدی به شیشه جلوی آنها می چسبانند. پسر ارشد معمولاً کنار تابوت می نشیند. در طی مسیر یک عود بلند به نشانه روح و روان متوفی روشن نگه داشته می شود و به محض خاموش شدن، مجدداً آن را روشن می کنند. گاهی ماکت کاغذی اشیایی مانند اتومبیل، مجسمه، کشتی و غیره را برای نشان دادن دارایی خانواده عزادار در مراسم تشییع حمل می کنند. در این مسیر اگر قرار باشد از روی آب عبور کنند، باید روح متوفی را از این امر مطلع سازند، چون معتقدند در غیر این صورت روح مرده قادر به عبور از آب نخواهد بود.

گورستان های چینی به طور کلی روی تپه ها واقع شده اند، زیرا فکر می کنند به این ترتیب فنگ شوی رعایت خواهد شد. قبر هرچه در قسمت بالاتر باشد، از موقعیت بهتری برخوردار خواهد بود.

مراسم به خاک سپاری

گورستان های چینی به طور کلی روی تپه ها واقع شده اند، زیرا فکر می کنند به این ترتیب فنگ شوی^۳ رعایت خواهد شد. قبر هرچه در قسمت بالا باشد، از موقعیت بهتری برخوردار خواهد بود. وقتی تشییع کنندگان جنازه به محوطه گورستان رسیدند، جنازه را از نعش کش بیرون می آورند، در این حالت افراد حاضر بار دیگر پشت به آن می ایستند و این کار را هنگام قرارداد تابوت در قبر نیز تکرار می کنند. قبل از پر کردن قبر، هریک از افراد خانواده متوفی و سایر وابستگان مشتی خاک بر گور می ریزند. پس از اتمام به خاک سپاری، برای رهایی از بی شگونی مرتبط با مرگ، تمام لباس های عزاداران سوزانده می شود. در پایان مراسم، متولی گورستان برای آموزش متوفی دعا می خواند. پاکت قرمزی (حاوی پول) به اعضای خانواده و وابستگان هدیه داده می شود (که به علامت تشکر از خانواده عزادار است و آن پول را باید خرج کنند). حوله سفیدی نیز به نشانه

تشکر و برای خشک کردن عرق سر و صورت به مهمانان می‌دهند. پسر ارشد مقداری از خاک قبر را با خود به خانه می‌آورد و آن را در عوددان می‌ریزد. افراد خانواده با استفاده از لوح آبا و اجدادی موجود در خانه، برای شخص در گذشته دعا و طلب آمرزش می‌کنند.

عزادار ماندن

باوجود پایان پذیرفتن مراسم کفن و دفن، عزادار ماندن خانواده متوفی به مدت یک صد روز ادامه می‌یابد. هریک از اعضای خانواده، در این مدت پارچه‌ای رنگی به نشانه عزا بر آستین خود می‌بندند؛ فرزندان پارچه سیاه، نوه‌ها پارچه آبی و نتیجه‌ها پارچه سبز. خانواده‌های سنتی‌تر تا سه سال عزادار می‌مانند. در مورد مرگ بچه‌ها نیازی به عزادارماندن نیست. شوهر نیز در مرگ همسرش مجبور نیست عزادار بماند.

بازگشت روح

چینی‌ها عقیده دارند روح شخص در گذشته پس از هفت روز به خانه‌اش باز می‌گردد. بنابراین لوح قرمز رنگی را با نوشته مناسبی بیرون منزل نصب می‌کنند تا روح، در زمان بازگشت گم نشود. در روز بازگشت روح متوفی، افراد خانواده آید در اتاق‌ها بمانند. برای پی بردن به دیدار او از خانه، در کف راهروی ورودی مقداری آرد یا پودر تالک پاشیده می‌شود.

پی‌نوشت‌ها

- 1- *staves of deities* - مجسمه‌هایی که مورد پرستش قرار می‌گیرند.
- 2- گانگ (gong) - نوعی ساز کوبه‌ای با صفحه‌ای مدور و برنجی است که با چوبه‌ای که به سر آن نم‌بزرگی بسته شده است، بر آن می‌کوبند (شبیبه زنگ مدرسه‌های قدیم).
- 3- فنگ شوی / *feng shui* - به معنای تحت الفظی «باد-آب»؛ هنر و مهارت کهن چینی‌ها در زمینه ایجاد تعادل بین نیروهای موجود در زمین، چینی‌ها زمین را موجود زنده‌ای می‌دانند که انعکاسی از طرح و نقش بهشت است. بنابراین هر نوع ساخت و ساز و تغییری در سطح زمین باید با این طرح و نقش هماهنگ و سازگار باشد. چینی‌ها از جمله در هنگام انتخاب قبر برای نیاکان خود تعادل بین نیروهای بین و یانگ را مدنظر قرار می‌دهند. یعنی از فنگ‌شوی بهره می‌برند.
- 4- *Yin* / بین در فلسفه چینی اصل مادینه جهان و *yang* / یانگ اصل نرینه جهان است. این دو نیرو در تقابل و تعامل باهم عامل نظم جهان هستند. بین تاریکی است و کنش‌پذیر (با خصوصیات مادینه، منفی، شهودی) و یانگ روشنایی است و کنش‌مند (با خصوصیات نرینه، مثبت و عقلی). برای مثال کوه‌ها و تپه‌ها که با تصویر ازدها نشان داده می‌شوند. مملو از نیروی بین، و دره‌ها که در تصاویر به شکل ببر دیده می‌شوند حامل یانگ هستند.

منبع: <http://chineseculture.about.com/library/new/blns>